

dr hab. Ewa Młynarczyk, prof. UP
Instytut Filologii Polskiej
Uniwersytet Pedagogiczny
im. Komisji Edukacji Narodowej
w Krakowie

Kraków, 29.02.2020 r.

**Ocena dorobku naukowego oraz osiągnięć dydaktycznych i organizacyjnych
Pani dr Moniki Grzelki w związku z ubieganiem się o nadanie stopnia doktora
habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo**

na podstawie art. 16 Ustawy z 14 marca 2003 roku *O stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach naukowych i tytule naukowym w zakresie sztuki* (z późniejszymi zmianami)

1. Sylwetka Habilitantki

Dr Monika Grzelka jest absolwentką Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, gdzie w roku 1998 uzyskała tytuł zawodowy magistra filologii polskiej, a następnie, po ukończeniu studiów doktoranckich w 2004 roku – stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa.

Od początku swojego życia zawodowego Habilitantka jest związana z Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, gdzie pracuje na stanowisku adiunkta w Zakładzie Retoryki, Pragmalingwistyki i Dziennikarstwa.

**2. Ocena osiągnięcia naukowego w rozumieniu art. 16 Ustawy z 14 marca 2003 roku
O stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach naukowych i tytule naukowym w zakresie sztuki (wraz ze zmianami z 18 marca 2011 r.)**

Jako podstawę ubiegania się o stopień naukowy doktora habilitowanego dr Monika Grzelka wskazała monografię pt. *Dyskurs intelektualny. Ponad i pomiędzy*, wydaną w Wydawnictwie Naukowym UAM, Poznań 2019. W monografii tej Habilitantka podjęła realizację trudnego zadania, jakim jest wielopłaszczyznowy opis dyskursu intelektualnego. Wskazany obszar badań, będący przedmiotem naukowego oglądu wielu dyscyplin naukowych, m.in. socjologii, politologii, historii, antropologii, miał dotychczas niewielkie

odzwierciedlenie w pracach językoznawczych. Praca Moniki Grzelki wypełnia znakomicie tę lukę w literaturze lingwistycznej, wybór tematu monografii uważam zatem za trafny i godny pochwały.

Na uznanie zasługuje także sposób realizacji podjętego zadania – Habilitantka nie obiera jednej metodologii czy perspektywy opisu, korzysta z różnych ujęć lingwistycznych (m.in. pragmalingwistyki, retoryki, tekstologii, stylistyki), czerpiąc przy tym z dorobku polskiej i światowej myśli humanistycznej, zwłaszcza z zakresu socjologii i filozofii. Łączenie perspektyw, metod i terminologii, korzystanie z ustaleń różnych dyscyplin naukowych oraz publikacji spoza naukowego obszaru podporządkowuje Habilitantka wieloaspektowemu opisowi złożonego zjawiska, który można objąć nazwą dyskursu intelektualnego. Uważam, że taka postawa badawcza wobec wybranego przedmiotu badań jest w pełni uzasadniona, daje możliwości ukazania związków między różnymi obszarami wiedzy, a przede wszystkim wielostronności opisu, z czego autorka skorzystała z bardzo dobrym skutkiem.

Monografia Moniki Grzelki ma eseistyczny charakter z zachowaniem wszelkich cech naukowego wywodu, praca jest spójna, logicznie skomponowana – we wprowadzeniu i części pierwszej (*Pomiędzy dyskursami*) autorka wyodrębnia przedmiot opisu, wyjaśniając przy tym częściowo metaforyczny tytuł, przedstawia stan badań prowadzonych z różnych perspektyw, wyróżniki dyskursu intelektualnego i jego źródła, formułuje problemy badawcze i punkty dyskusyjne. Precyzuje także podstawę materiałową, opisując parametry czasopism intelektualnych i dokonując ich charakteryzacji w wymiarze językowym.

Część druga (*Ponad. Ludzie intelektu*) została poświęcona rekonstrukcji modeli nadawczych w dyskursie intelektualnym, uporządkowanych przez autorkę w ramach zróżnicowanych klas nazywanych elitami, autorytetami, intelektualistami, inteligencją, publicznymi doradcami (wśród nich: eksperci, publicyści, inżynierowie zgody, influencerzy), klasą kreatywną, translatorami z trzeciego sektora. Monika Grzelka dokonuje oglądu każdej z tych klas, wskazując różne wartości i perspektywy odniesień w określaniu ich statusu, charakteryzuje kompetencje komunikacyjne i związane z nimi relacje nadawczo-odbiorcze, odwołuje się przy tym do wielu różnorodnych tekstów, danych etymologicznych, a także korpusowych (w podrozdziale dotyczącym intelektualisty).

W części trzeciej (*Właściwości przekazów*) Monika Grzelka skupia się na trzech, wyróżnionych przez nią jako istotne, aspektach dyskursu intelektualnego: **autotematyczności**

rozumianej jako zaznaczanie i definiowanie tożsamości na różnych płaszczyznach, **dialogowości**, której pochodną są gatunki myślenia, i **senilizmie** jako właściwości najpełniej oddającej swoistość omawianego typu tekstów, szczególnie eseju. W tej części Autorka skorzystała w dużym stopniu z materiału egzemplifikacyjnego, popierając swój wywód cytataми z czasopism będących przedmiotem naukowej refleksji. Pracę kończy podsumowanie, w którym Habilitantka przedstawia syntetycznie swoje najważniejsze ustalenia, wskazuje także możliwości dalszych badań.

Monografia Moniki Grzelki zasługuje na duże uznanie. Jest wartościowym opracowaniem nierozpoznanego dotychczas z lingwistycznego punktu widzenia obszaru tematycznego. Habilitantka wydziela płaszczyzny problemowe, które pozwalają jej wskazać najważniejsze wyróżniki dyskursu intelektualnego, i wokół nich buduje swoje rozważania. W sposób syntetyczny i zwięzły przedstawia wybrane zagadnienia, prezentuje ujęcia i stanowiska innych badaczy, zachowując przy tym odpowiedni dystans wobec prezentowanych treści i formułując własne stanowisko. Książka autorstwa Moniki Grzelki ma interdyscyplinarny i głęboko erudycyjny charakter. Autorka daje wyraz znakomitej orientacji w bogatej literaturze przedmiotu nie tylko z zakresu językoznawstwa, ale z szeroko pojętej humanistyki, odnosi się także do różnych form debaty publicznej, dyskusji i wciąż aktualnych sporów, np. na temat elit, roli inteligencji, braku autorytetów. Liczne i rozbudowane merytorycznie przypisy oraz bogata bibliografia zamieszczona w monografii pokazuje wielość i różnorodność prac, które Habilitantka wzięła pod uwagę.

Siłą książki Moniki Grzelki jest prowadzenie naukowego wywodu w sposób całkowicie podporządkowany ukazaniu wielostronności, złożoności, a także zmienności w czasie opisywanych zjawisk. W gąszczu możliwych ujęć, paradygmatów badawczych i ustaleń Autorka prowadzi czytelnika wytyczonymi przez siebie ścieżkami, wskazując i opisując czynniki kształtujące dyskurs intelektualny w sferze publicznej. Całość jest głęboko przemyślana i spójna, świadczy o dużej dojrzałości badawczej dr Grzelki.

W moim przekonaniu monografia pod tytułem *Dyskurs intelektualny. Ponad i pomiędzy* spełnia ustawowe warunki osiągnięcia naukowego, jest ujęciem oryginalnym, autorskim, świadczącym o samodzielności badawczej, erudycji, umiejętnościach warsztatowych dr Moniki Grzelki i stanowi znaczący wkład w rozwój współczesnej lingwistyki w zakresie badań nad dyskursem.

3. Ocena dorobku naukowego spoza osiągnięcia naukowego zgłoszonego jako podstawa procedur habilitacyjnych

Dorobek naukowy dr Moniki Grzelki spoza omówionej wyżej monografii jest obszerny, należą do niego: 2 monografie (jedna współautorska), 20 artykułów opublikowanych w czasopismach naukowych, 26 rozdziałów w monografiach zbiorowych, 1 recenzja i 3 artykuły popularnonaukowe. Część z tych prac (26) jest współautorska.

Habilitantka publikuje w punktowanych, liczących się czasopismach i seriach wydawniczych (m.in. „Polonica”, „Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza”, „Języka a Kultura”) oraz monografiach wieloautorskich wydawanych w ważnych ośrodkach akademickich w Polsce, m.in. w Warszawie, Lublinie, Krakowie, Szczecinie, Łodzi i w rodzimym Poznaniu.

Dr Grzelka ma również doświadczenie w pracach leksykograficznych: należała do zespołu opracowującego *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny* pod red. Haliny Zgółkowej, współtworzyła też *Szkolny słownik ortograficzny dla klas I-III* oraz *Nowy słownik gwary uczniowskiej*. Ma także doświadczenie redakcyjne: współredagowała 2 książki, pełniła funkcję redaktora dwóch tomów czasopisma (w którym od 2016 roku jest członkiem redakcji) – „Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza” oraz współredagowała jeden numer czasopisma „Forum Artis Rhetoricae”.

Uporządkowanie dorobku naukowego ułatwia sama Habilitantka, prezentując go w *Autoreferacie* w ramach dziewięciu grup tematycznych. Jedną z nich, wymienioną jako ostatnią – pytanie i wywiad prasowy – dotyczy problematyki, której dr Grzelka poświęciła rozprawę doktorską, czego pokłosiem jest wydana w 2008 roku monografia *Pytanie dziennikarskie. Pragmatyka i retoryka*. Praca ta wskazuje zainteresowania badawcze Habilitantki (problematyka medialna), którą będzie rozwijać w dalszym ciągu swojej aktywności naukowej, oraz ujęcia metodologiczne (pragmalingwistyka, retoryka, genologia), którymi głównie będzie się posługiwać.

W wielości prac poświęconych mediom Monika Grzelka znajduje wyrazistą własną przestrzeń badawczą, wskazując miejsca niewystarczająco opracowane i podejmując się ich zbadania. Dzięki temu opracowała wiele ciekawych i ważnych zagadnień z zakresu funkcjonowania współczesnych mediów widzianych w perspektywie komunikacyjnej. Obiektem naukowej obserwacji Moniki Grzelki były przed wszystkim style i gatunki

w mediach, związane z nimi strategie, relacje nadawczo-odbiorcze oraz właściwości retoryczne i językowe. Badaczka podejmuje w swych pracach (autorskich i współautorskich) rozmaite kwestie szczegółowe związane z obszarem mediów, m.in. leksykalne wykładniki cech stylowych, operatory metatekstowe, mechanizmy kondensowania treści, przekazy wizualne włączane w teksty, a także zagadnienia związane z dydaktyką uniwersytecką czy popularyzacją wiedzy o języku polskim. Materiał do badań stanowią dla Habilitantki zróżnicowane pod wieloma względami typy tekstów: artykuły i wywiady prasowe, newsy i debaty telewizyjne, wspomnienia, publikacje Ruchu Społeczeństwa Alternatywnego. W wielu pracach przedmiotem opisu są ujęte całościowo czasopisma lub całe ich grupy, a także makroteksty, np. magazyny informacyjne.

Tematyka prac, sposób ujęcia i najważniejsze wnioski badawcze zostały przez Habilitantkę opisane syntetycznie w *Autoreferacie*. Zwróć uwagę na niektóre z nich.

Jednym z ważnych i w niewielkim stopniu opracowywanych wcześniej obszarów badawczych podjętych przez Monikę Grzelkę we współpracy z Agnieszką Kulą są przytoczenia w wypowiedziach medialnych. Badania nad tą problematyką prowadzone w ramach projektu „*Tekst w tekście. Przytoczenie we współczesnym przekazie medialnym*” dały efekt w postaci kilku współautorskich referatów i artykułów oraz monografii *Przytoczenie w przekazie medialnym* (Poznań 2012). W pracach Auterek poświęconych tej problematyce dokładnej naukowej obserwacji został poddany obszerny i zróżnicowany materiał ze współczesnych mediów (głównie z tekstów informacyjnych), czego wynikiem jest wieloaspektowa analiza przytoczeń wraz ze sposobami ich wprowadzania (didaskaliami), określeniem statusu, funkcji, uwikłaniem retorycznym i genologicznym. Poruszono też kwestie normatywne związane z cytowaniem. Autorki osadziły swoje prace pośród innych badań językoznawczych i medioznawczych, wskazując terminologiczną różnorodność i miejsca wymagające weryfikacji lub dalszej eksploracji. Monografia *Przytoczenie w przekazie medialnym* została doceniona w środowisku naukowym, o czym świadczą m.in. recenzje Zbigniewa Bauera (*Ważna książka o ważnych sprawach*, „*Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Poetica*” 1, 2014; s. 183-88) i Anetty Strawińskiej („*Białostockie Archiwum Językowe*”, nr 13, Białystok 2013, s. 465-471.), i zyskała trwałe miejsce w literaturze lingwistycznej poświęconej językowi mediów.

W kręgu zainteresowań Moniki Grzelki realizowanych wspólnie z Agnieszką Kulą znalazł się również news telewizyjny jako gatunek medialny. Zagadnieniu temu obie Badaczki poświęciły kilka artykułów i przygotowały projekt badawczy. Interesujący jest sposób ujęcia tematyki – news telewizyjny opisują bowiem Autorki w kontekście przemian makrokatunku, jakim są całościowo widziane magazyny wiadomości telewizyjnych. Badaczki wskazują rewolucyjne i ewolucyjne zmiany, jakie dokonały się w tym zakresie, omawiają szczegółowe kwestie, jak używane w informacji dziennikarskiej *verba dicendi*, ale przede wszystkim, widząc magazyn wiadomości jako swoistą grę w informowanie, opisują strategie w nich realizowane: istotność, interwencyjność, bezstronność i wiarygodność.

Pragmatyczne i retoryczne aspekty mediów Monika Grzelka (w artykułach autorskich i współautorskich) omawia, wiążąc je z procesami zachodzącymi w rynku medialnym i pokazując na przykładzie konkretnych czasopism złożoność czynników kształtujących ich postać. Habilitantka skupia się przede wszystkim na czasopismach społeczno-kulturalnych i religijnych. Celem uporządkowania skomplikowanych relacji nadawczo-odbiorczych podejmuje próby systematyzacji, m.in. poprzez charakterystykę pism społeczno-kulturalnych w ramach modeli: populistycznego, rozszerzonej uwagi i ekskluzywnego.

Część prac dotyczy dyskursu intelektualnego – tematyki monografii wskazanej jako główne osiągnięcie naukowe Habilitantki. Zostały w nich omówione szczegółowe zagadnienia dotyczące obiektu badań – *prasy dla wymagającego czytelnika* oraz wyróżników dyskursu intelektualnego. Prace te, mające charakter opracowań częściowych, są zarazem świadectwem kształtowania się koncepcji całościowego opisu tematyki dyskursu intelektualnego, dojrzewania tej myśli, która ostatecznie zyskała monograficzne ujęcie.

Różnorodność podejmowanej przez Monikę Grzelkę (także we współautorstwie z Agnieszką Kulą) tematyki i obiektów badawczych, precyzowania problematyki i perspektywy metodologicznej świadczą o Jej umiejętności krytycznego myślenia, sprobmatyzowanego ujmowania rzeczywistości, syntezy i odważnego formułowania własnych sądów oraz rozstrzygnięć. Co ważne, Monika Grzelka prezentuje w swych pracach postawę otwartą – wskazuje perspektywy badawcze, miejsca i problemy wymagające kolejnych badań, ustaleń bądź weryfikacji.

Uważam, że dorobek dr Moniki Grzelki po uzyskaniu stopnia doktora świadczy o jej dojrzałym warsztacie badawczym, który nieustannie rozwija, sięgając po nowe tematy, perspektywy i ujęcia.

4. Udział w życiu naukowym

Habilitantka wykazuje istotną aktywność naukową – w okresie po zdobyciu stopnia doktora uczestniczyła jako referentka w 49 konferencjach ogólnopolskich i międzynarodowych. Odbyła także wyjazdy zagraniczne – wizytę studyjną w uniwersytecie we Frankfurcie w 2012 roku, a w 2018 – w ramach programu Erasmus+ przeprowadziła zajęcia na Uniwersytecie we Florencji w 2018 roku.

Dr Monika Grzelka ma także duże doświadczenie projektowe. W latach 2009-2012 kierowała projektem finansowanym przez MNiSW, w wyniku czego powstały liczne publikacje, których zwińczeniem jest monografia współautorska. Była wykonawcą w projekcie mającym na celu dostosowanie kształcenia akademickiego do współczesnego rynku pracy. Uczestniczyła także w różnym zakresie w realizacji trzech innych projektów i brała udział w powstawaniu czterech wniosków projektowych, które nie uzyskały finansowania.

O rozpoznawalności działań naukowych dr Moniki Grzelki świadczą m.in. zaproszenia do gremiów eksperckich sporządzających ekspertyzy konieczne do opracowania sprawozdań o stanie ochrony języka, przedstawianych Senatowi RP przez przewodniczącego Rady Języka Polskiego.

Duży udział prac współautorskich i współredakcyjnych oraz uczestnictwo dr Grzelki w zespołach projektowych bądź innych świadczy o jej umiejętnościach pracy w grupie i koordynacji działań. Znaczenie w tym względzie miało zapewne doświadczenie w zespołowych pracach leksykograficznych w poznańskim ośrodku naukowym, w których Habilitantka brała udział na początku swej pracy zawodowej.

Dr Monika Grzelka nie tylko rozwija swoje kompetencje, ale też zdobywa nowe – w ostatnich latach ukończyła studia podyplomowe z zakresu ochrony własności intelektualnej oraz kurs „Podstawy e-learningu”.

5. Ocena aktywności popularnonaukowej, dydaktycznej i organizacyjnej

Dr Monika Grzelka jest doświadczonym nauczycielem akademickim prowadzącym w rodzimej jednostce zajęcia językoznawcze w szerokim zakresie: od gramatyki opisowej języka polskiego, kultury języka, stylistyki praktycznej, leksykologii poprzez zajęcia komunikacyjne i medioznawcze po proseminarium i seminarium dyplomowe, w ramach którego wypromowała 10 prac licencjackich. Aktywność dydaktyczna dr Grzelki skupiona jest zwłaszcza wokół specjalności dziennikarskiej, na której nie tylko prowadzi zajęcia (zwłaszcza warsztatowe, wymagające szczególnych umiejętności), ale angażuje się w prace związane z przygotowywaniem i modernizacją programów nauczania. Pełni funkcję kierownika specjalności dziennikarskiej na studiach drugiego stopnia, koordynując wszelkie prace związane z planowaniem i prowadzeniem studiów w tym zakresie. Z działalnością dydaktyczną wiąże się także udział dr Grzelki w dwóch projektach, w ramach których realizowała autorskie prace – sylabusy, pomoce dydaktyczne, zajęcia wdrożeniowe, została także zaproszona do prac komisji programowej kierunku *polonistyka kulturowa*. Na podkreślenie zasługuje fakt, że dr Grzelka jest współredaktorką odrębnej publikacji o charakterze dydaktycznym (*Paradygmaty i dylematy. materiały dydaktyczne dla specjalności dziennikarskiej* Poznań 2006), oraz autorką artykułów poświęconych dyskursom dydaktycznym, m.in. *Rozszerzanie granic; Teksty dziennikarskie w nauczaniu języka polskiego jako obcego (na materiale podręczników)*.

Prace organizacyjne dr Grzelki związane są z dydaktyką akademicką i działalnością popularyzatorską: była wielokrotnie opiekunem grup studenckich, opiekunem praktyk, brała udział – jako członek jury – w konkursach wyłaniających najlepsze prace studenckie, uczestniczyła w pracach komisji zajmującej się współpracą ze szkołami, m.in. opracowała zagadnienia dla klas patronackich i przygotowała cykl zajęć. Pełnione funkcje oraz udział w różnych gremiach świadczą o tym, że Habilitantka jest postrzegana jako doświadczony dydaktyk, językoznawca, specjalista zwłaszcza w zakresie dziennikarstwa i kształcenia medialnego. O zaufaniu środowiska akademickiego świadczy natomiast powołanie dr Grzelki do zespołu oceniającego pracowników Instytutu Filologii Polskiej UAM.

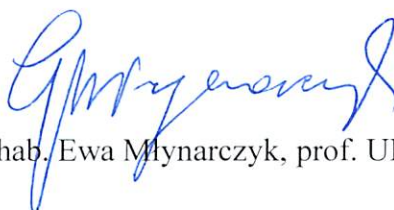
Habilitantka prowadzi także działalność popularyzatorską – przygotowuje i przeprowadza szkolenia, warsztaty, wykłady dla uczniów i różnych środowisk zawodowych. Popularyzacji wiedzy o języku polskim poświęciła także artykuły opublikowane m.in. w czasopiśmie „Polonistyka”.

6. Konkluzja

W konkluzji mogę z całą pewnością stwierdzić, że dr Monika Grzelka spełnia wymagania stawiane habilitantom w art. 16 Ustawy z 14 marca 2003 roku *O stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach naukowych i tytule naukowym w zakresie sztuki (z późniejszymi zmianami)*.

Wskazane główne osiągnięcie naukowe, monografia *Dyskurs intelektualny. Ponad i pomiędzy* jest oryginalnym autorskim ujęciem nieopracowanego dotychczas obszaru badawczego i stanowi znaczny wkład w rozwój współczesnego językoznawstwa polskiego, podobnie jak cały dorobek naukowy dr Moniki Grzelki po uzyskaniu stopnia naukowego doktora. Habilitantka wykazuje istotną aktywność naukową, o czym świadczą liczne publikacje, udział w konferencjach, uczestnictwo w pracach gremiów naukowych. Prowadzi także ożywioną działalność dydaktyczną, organizacyjną i popularyzatorską.

Z pełnym przekonaniem wyrażam pozytywną opinię w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego dr Monice Grzelce.

dr hab. Ewa Młynarczyk, prof. UP